

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote- ja maakuntaudistuksessa

Kuntien ja maakuntien yhteinen tehtävä

Sosiaali- ja terveysministeriö
13.10.2016

Sote-uudistuksen tavoitteet

Ihmisten hyvinvointi- ja terveyserot vähenevät

Asiakaskeskeiset, kustannustehokkaat ja vaikuttavat palvelut

Julkisen sektorin kestävyysvaje supistuu 3 mrd € vuoteen 2029

Maakuntaudistus

Sote-järjestämismvastuu kunnilta maakunnille

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Mihin sillä pyritään?

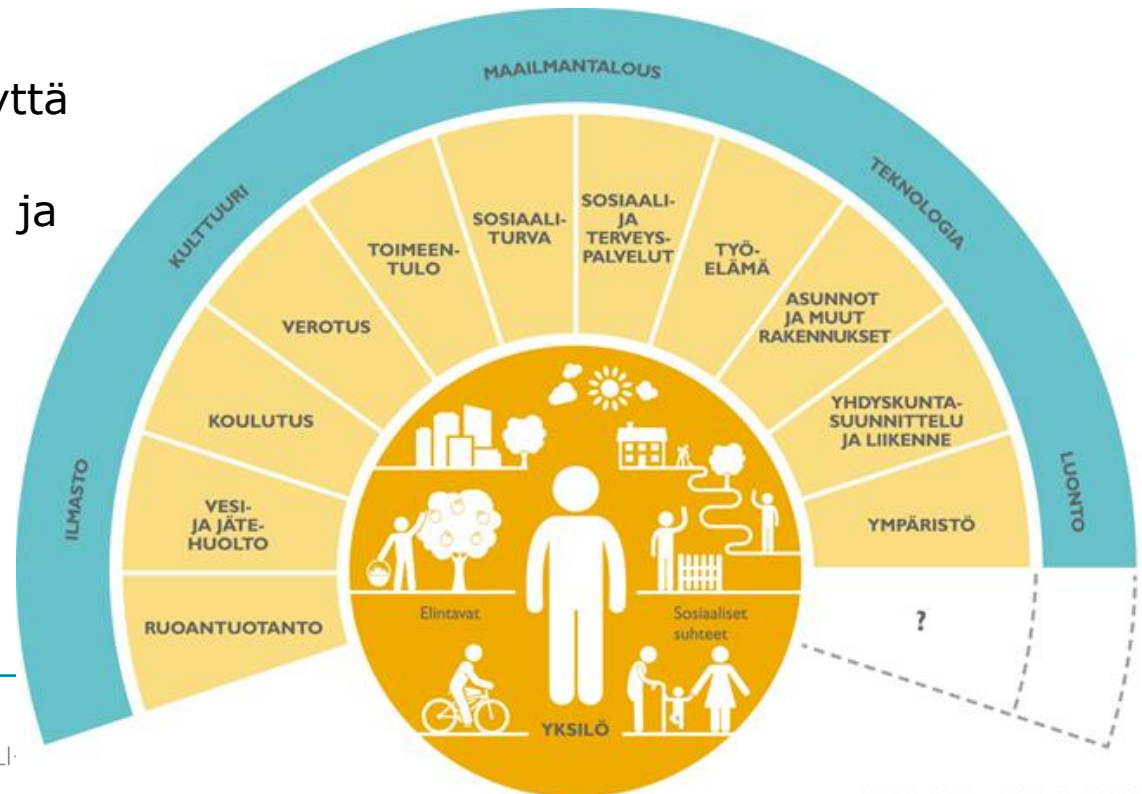
- kavennetaan väestöryhmien välisiä hyvinvointi- ja terveyseroja
- ylläpidetään ja parannetaan hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta sekä työ- ja toimintakykyä
- vahvistetaan mielenterveyttä
- ehkäistään sairauksia, tapaturmia, syrjäytymistä ja osattomuutta

Keneen se kohdistuu?

- Yksilöön
- Väestöön
- Yhteisöihin
- Elinympäristöön

Mitä se on?

- Laaja-alaista kaikkia hallinnonaloja velvoittavaa terveyteen ja hyvinvointiin sekä niiden taustatekijöihin vaikuttamista
- Suunnitelmallista voimavarojen kohdentamista

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

- Toimintaa, jolla **tuetaan ihmisten mahdollisuuksia** hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitoon ja parantamiseen
- Mahdollisuuksia luodaan **pitämällä huolta olosuhteista**, jotka tukevat hyvinvointia ja terveellisten valintojen tekemistä
- Ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia palveluja ovat esim. varhaiskasvatus ja koulutus, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä toteuttavat kuntien lisäksi monet tahot, mm.
  - järjestöt, seurakunnat ja yritykset
  - seudulliset sote-palvelutuottajat
  - työ- ja elinkeinopalvelut, AVIt, ELY-keskukset ja maakuntaliitot

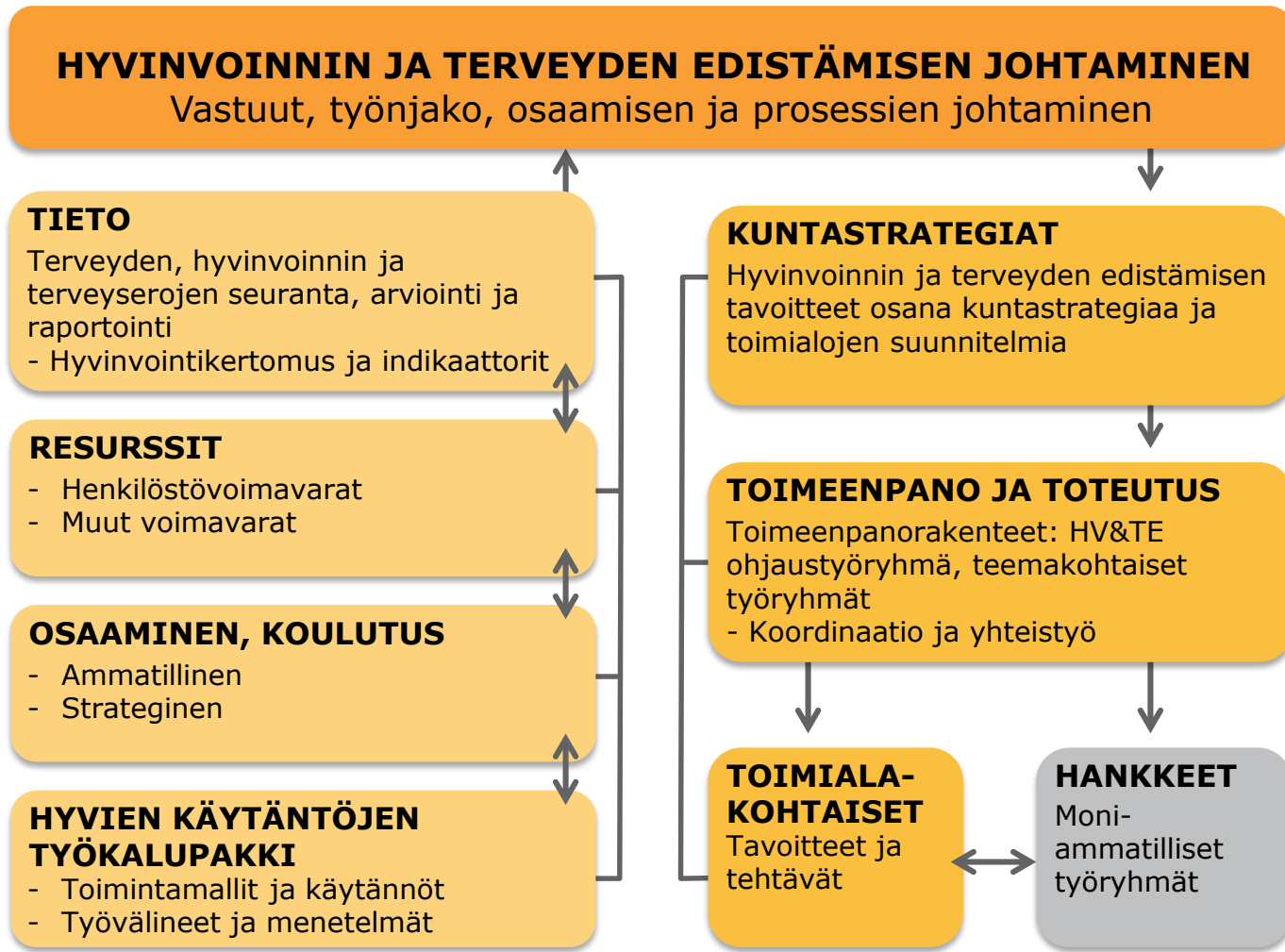
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lainsäädäntö - nykytila

- Perustuslaki 19 §
  - Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä
- Kuntalaki
  - Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla (1 §)
  - Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen (37 §)
    - kiinteä osa kuntastrategiaa sekä talouden ja toiminnan suunnittelua
- Terveystoimintolaki
  - kunnan ja yhteistoiminta-alueen tehtävät 11 § ja 12 §
  - sairaanhoitopiirien tehtävät 36 §
- Sosiaalihuoltolaki 2. luku
- Erytyislainsäädännössä
  - eri väestö- ja asiakasryhmien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säädetään yksityiskohtaisemmin

Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät ja rakenteet (järjestämislaki 7 §)

- **Seuraa** asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin
- **Raportoi** kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain
- **Valmistelee** valtuustolle **hyvinvointikertomuksen** kerran valtuustokaudessa
- **Asettaa tavoitteet ja toimenpiteet** hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuen
- **Toteuttaa** päätösten vaikutusten **ennakkoarviointia**
- **Nimeää vastuutahot** hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen
- Tekee **yhteistyötä** maakunnan ja muiden kunnassa toimivien tahojen kanssa (ml. järjestöt)

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISEN RAKENTEET JA TOIMEENPANO KUNNISSA

Perttiä 2010

Maakuntien tehtävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä - Järjestämislaki

- **8 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen maakunnassa**
  - Päätösten vaikutusten ennakoarviointi eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen
  - Tavoitteiden sekä toimenpiteiden ja vastuutahojen määrittely
  - Alueellisen hyvinvointikertomuksen valmistelu yhteistyössä alueen kuntien kanssa
  - Yhteistyö ja alueen kuntien asiantuntijatuki
- **Ehkäisevät sosiaali- ja terveystoimen palvelut**
  - Terveydenhuoltolain 2. luvun mukaiset ehkäisevät palvelut, mm. neuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, terveysneuvonta ja -tarkastukset, työterveyshuolto
  - Ikääntyvien toimintakyvyn edistäminen ja tapaturmien ehkäisy
  - Sosiaalihuoltolain mukainen ehkäisevä ja edistävä toiminta
- **Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen korjaavissa sote-palveluissa**
  - Osana laadukasta hoitoa, esim. terveyttä edistävän liikunnan palveluketju, savuton leikkaus, lasten tukeminen aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluissa, jne.
  - Sosiaalihuolto edistää yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen hyvinvointia, sosiaalista turvallisuutta ja osallisuutta

Maakuntien tehtävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä - Maakuntalaki (6 §)

2) sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön asiantuntijatuki kunnille ja ehkäisevät palvelut;

- Kuntien hyvinvointikertomustyön ja ennakoarvioinnin tuki
- Alueellinen koulutus, kehittämis- ja tutkimushankkeiden koordinaatio sekä valtakunnallisten ohjelmien toimeenpano
- Ehkäisevät sosiaali- ja terveyspalvelut

3) alueellinen alkoholihallinto;

5) terveydensuojelu, tupakkavalvonta, elintarvikevalvonta sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ja eläinlääkäripalvelut (ympäristöterveydenhuolto);

9) ...työ- ja elinkeinopalvelujen järjestäminen sekä kotoutumisen edistäminen;

24) alueelliset romaniasiain neuvottelukuntia ja romaniasioita koskevat tehtävät;

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISEN JOHTAMINEN

Vastuut, työnjako, osaamisen ja prosessien johtaminen

TIETO

Terveyden, hyvinvoinnin ja terveyserojen seuranta, arviointi ja raportointi
- Hyvinvointikertomus ja indikaattorit

RESURSSIT

- Henkilöstövoimavarat
- Muut voimavarat

OSAAMINEN, KOULUTUS

- Ammatillinen
- Strateginen

HYVIEN KÄYTÄNTÖJEN TYÖKALUPAKKI

- Toimintamallit ja käytännöt
- Työvälineet ja käytännöt

KUNTASTRATEGIA

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet osana kuntastrategiaa ja toimialojen suunnitelmia

TOIMEENPANO JA TOTEUTUS

Johtoryhmä ja HV & TE työryhmä
- Koordinaatio ja yhteistyö

TOIMIALA-KOHTAISET

tavoitteet ja tehtävät

MONI-AMMATILLISET

TYÖRYHMÄT
- hankkeet

(Perttilä 2010)

Yhteistyö- ja toimeenpanorakenteet

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen maakunnassa

1. Kuntien asiantuntijatuki ja yhteistyö
2. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen osana maakunnan johtamista
3. Ehkäisevät sosiaali- ja terveystalvet
4. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen osana korjaavia sote-palveluita

Kunnan ja maakunnan yhteistyö- ja toimeenpanorakenteiden muodostaminen

- Yhteistyö- ja toimeenpanorakenteiden muodostaminen osana maakunnan toiminnan valmistelua
- Hyvien jo olemassa olevien toimintamallien hyödyntäminen
  - vastuutahon nimeäminen
  - alueelliset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ryhmät
  - päätösten ennakoarviointikäytännöt
  - alueellinen hyvinvointikertomustyö
  - yhdyspintapalveluiden suunnittelu
  - hoito- ja palveluketjuista sopiminen
  - yhteisten koulutusten ja hankkeiden koordinointi
  - jne.
- ovat jo laajasti käytössä, valmistelussa olennaista saada käytännöt osaksi uusien organisaatioiden toimintaa

Kuntien ja maakuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannusteet

- **Maakuntien** hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin
  - Maakuntien rahoituslaki 11 §
  - Määräytymisperusteena: kansansairauksien ehkäisy, ikääntyvän väestön toimintakyvyn edistäminen ja tapaturmien vähentäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy, sosiaalisen hyvinvoinnin ja työllistymisen edistäminen.
  - Maakunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa indikaattoreihin
  - Sovelletaan ensi kerran vuonna 2022
  - Maakuntien valtion rahoituksesta noin 1% (n. 170 milj.€)
  - Osana yleiskatteellista rahoitusta
- **Kuntien** hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa
  - Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 14 §
  - Määräytymisperusteena: peruskoulutus, liikunta ja kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen
  - Kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa indikaattoreihin
  - Lisäosan suuruus noin 57 milj.€
  - Osana yleiskatteellista rahoitusta
  - Lisäosasta puolet rahoitetaan vähentämällä vastaava määrä maakuntien rahoituksesta

Maakuntien Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin

- Maakuntien rahoituslaki 11 §

- Kannustaa ja tukee **maakuntia**
  - kansansairauksien ehkäisyyn
  - ikääntyvän väestön toimintakyvyn edistämiseen ja tapaturmien vähentämiseen
  - syrjäytymisen ehkäisyyn, sosiaalisen hyvinvoinnin ja työllistymisen edistämiseen
- Sovelletaan ensi kerran vuonna 2022
- Maakuntien valtion rahoituksesta noin 1% (n. 170 milj.€)
  - Määräytyy maakunnan toiminnan ja toiminnan tulosten perustella
- Indikaattorit
  - Toimintaa kuvaavat indikaattorit kuvaavat maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimia
  - Tulosindikaattorit mittaavat maakunnan väestön hyvinvoinnin ja terveydentilan muutosta

Maakuntien Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin - indikaattorit

Merkittävimpien kansansairauksien ennaltaehkäisyyn liittyvät indikaattorit

1. Terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen (äitiys- ja lastenneuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto), (toiminta)
2. Elintapaneuvonnan toteutuminen tyyppin 2-diabeteksen riskitekijät omaaville Käypä hoito - suosituksen mukaisesti (toiminta)
3. Päihteiden käytön mini-intervention toteutuminen terveydenhuollon asiakkaille kalenterivuonna Käypä hoito - suosituksen mukaisesti (toiminta)

Ikääntyvien toimintakyvyn edistämiseen ja tapaturmien vähentämiseen liittyvät indikaattorit

4. Vammojen ja myrkytysten hoidosta aiheutuvat sairaalahoitajaksot ja /tai sairaalassa hoidetut potilaat (tulos)
5. Kaatumisen tai putoamisen seurauksena kuolemat (tulos)

Syrjäytymisen ja työelämän ulkopuolelle joutumista ehkäisevät sekä työllisyyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät indikaattorit

5. Tulottomat kotitaloudet, osuus kaikista toimeentulotukea saavista kotitalouksista (toiminta)
6. Työttömien toteutuneiden terveystarkastusten 1krt/v osuus suhteessa työttömien kokonaismäärään (toiminta)
7. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuuden väheneminen (tulos)
8. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (tulos)

Kuntien Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa - Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 14 §

- Tarkoituksena korvata **kunnalle** asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien tehtävien kustannuksia sekä kannustaa niihin
- Kerroin perustuu
  - peruskoulutukseen,
  - liikuntaan ja
  - kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamiseen
- Kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa
  - Kunnan toimintaa kuvaavat toiminnalliset indikaattorit (29 kpl)
  - Toiminnan tulosta ja aikaansaatuja muutoksia osoittavat tulosindikaattorit (8 kpl)
- Lisäosan suuruus noin 57 milj.€
- Puolet rahoitetaan vähentämällä vastaava määrä maakuntien rahoituksesta

Kuntien Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa - indikaattorit

- **Toimintaa kuvaavat indikaattorit**
  - peruskoulut(10 indikaattoria)
  - liikunta (10 indikaattoria)
  - kuntajohto (9 indikaattoria)
- **Toiminnan tulosta ja muutosta osoittavat tulosindikaattorit**
  - Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista
  - Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista
  - Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista
  - Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat
  - Nuorisotyöttömät
  - Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat
  - Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat
  - Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä
- Indikaattoreiden tarkka kuvaus

<http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3118184/Hyvinvoinnin+ja+terveyden+edist%C3%A4minen+2016+08+30.pdf/5757363a-ea04-469c-aaee-555f0c410fa9>

Toimeenpanovaihe

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet ja tehtävät osaksi maakuntien johtamista ja toimintaa
- Kuntien ja maakuntien yhteistyörakenteiden ja -toimintamallien kehittäminen ja käyttöönotto
- Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö
- Maakuntien hyte-kertoimen jatkovalmistelu ja tietopohjan vahvistaminen
- Viestintä ja vuorovaikutus
  - Yhteinen Hyte seminaari maakuntien valmistelijoille (2016)
  - Hyte aluetilaisuudet alkuvuosi 2017
  - THL tukee kehittämistyötä ja toimeenpanoa

Lisätietoa

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa on poliittinen valinta (THL): <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015111217152>
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote-uudistuksessa (Alueuudistus.fi): <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/hyvinvoinnin-edistaminen>
- Sote ja terveyden edistäminen (THL): <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/aluetason-toimijat/sote-ja-terveyden-edistaminen>
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjaus ja kannusteet (Alueuudistus.fi): <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3118184/Hyvinvoinnin+ja+terveyden+edist%C3%A4minen+2016+08+30.pdf/5757363a-ea04-469c-aaee-555f0c410fa9>
- Kuntien hyvinvointikertomus (THL): <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016083023290>
- Alueellinen hyvinvointikertomus (THL): <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/johtaminen/tyokaluja/hyvinvointikertomus/alueellinen-hyvinvointikertomus>

